

veleobrata je delo nadloga najhujše vrste — mehanično in neustvarjajoče, zoprno vsiljivo in duhamorno; tako je vsaka prekinitev za delavca dobrodošla, četudi mogoče samo podzavestno. Zavestni del njihovih možgan se mogoče razburja radi izgube na plači; njihovo podzavest pa seveda to prav malo vznemirja. Posedanje je dramatično, napeto.

8. Vsi ti činitelji so bili važni pri prvih posedanjih. Dodati moram, da je na koncu l. 1936., ko sem se začel za pojav resno zanimati, bila v Akronu že tri leta stara tradicija, da je vsakdo takoj sedel, čim je začelo posedanje ob tekočem traku. In čim sem obrazložil solidarnost delavcev pri posedanjih, ne smem tudi pozabiti, da je povprečen delavec v industrijskem veleobratu poln nezadovoljstva in pritožb. Nekatere komaj razumejo in jim je vsak oddušek

9. Posedanje je čisto demokratsko dejanje, kot razumejo demokracijo v Ameriki v okviru kapitalističnega sistema. Posedanje je akcija pritiska. Nekoliko je anarhično, kar še poudari njegov res ameriški značaj. Posedanje je pragmatično: vse, kar učinkuje bolj ali manj prav, ali vse, kar vam »kako

10. Posedanje je socialna zadeva. Delavci med posedanjem razpravljajo. Seznanijo se... To jim je ljubo. Pri navadni stavki je nemogoče spraviti istočasno pod streho več kakor en ali dva tisoč ljudi in to samo na shodu, kjer ne govore med seboj, ampak samo poslušajo govornike. Posedanje pa drži pod isto streho do deset ali dvajset tisoč brezdelnih ljudi, ki svobodno lahko govore med seboj od moža do moža. Neki izdelovalec gumija iz tovarne Goodyear mi je novembra 1936. pripovedoval: »Za boga, človek, med posedanjem zadnjo spomlad sem odkril, da je možakar, ki dela najbliže poleg mene, prav takšen kakor sem jaz, pa čeprav sem se jaz rodil v Zapadni Virginiji, on pa na Poljskem. Njegove težave so iste. Zakaj ne bi držala skupaj.« (Dalje)

KORŠ — VOLYNSKI — AŠKERC

ANTON VRATUŠA

1. marca tega leta je minilo 25 let smrti ruskega akademika, Slovincem naklonjenega prevajalca celotnega Prešerna v ruščino. Že dejstvo, da se je ob stoletnici Prešernovega rojstva našel mož, ki je presadil njegove poezije na ruska tla, kar ni storil do takrat noben drugi slovanski narod, niti najbližji sosedje ne, nam prikupi tega moža nenavadnega idealizma. Če pa dodamo temu še, da je hotel Korš izdati že pred štiridesetimi leti kritično izdajo slovenskega Prešerna in to v Petrogradu, kjer je bilo pač malo več kot nič virov na razpolago, je taka naša sodba še bolj upravičena in naravna.

Da Korš ni bil le navaden prevajatelj Prešerna, ampak da se mu je priljubila po pesniku tudi slovenska kultura sploh in da so ga povezale po Prešernu s Slovenci vezi pomoči in sveta pri medsebojnem spoznanju, pričajo med drugim tudi ta tri dejstva: Mladi slavist Prijatelj ga je zaprosil za pomoč pri iskanju virov za študijo o Čehovu. Korš mu z veseljem sporoča v pismu 28. nov./11. dec. 1900, kaj je že »uspel storiti zaradi zbiranja potrebnega ... gradiva« in — kakšne nade ima za naprej.

Povprašal da je o zadevi Šahmatova in ta da ga je napotil k akademiku Kondakovu, nemu najboljših prijateljev Čehova; da je zvedel pri Kondakovu marsikatero podrobnost; da se bo v kratkem seznanil s samim Čehovim; da bo

dobil po Kondakovu celo »dobro fotografijo, ki je, se ume, mnogo zanesljivejša od Bog ve kake litografije.«

V naslednjem pismu 3./16. dec. 1900 ve poročati, da je fotografijo že dobil in da mu ostaje »oskrbeti le to, da srečno dojde na Dunaj«, toda fotografija ni »našla srečno Dunaja«, kjer je bil takrat Prijatelj; kajti pismo z dne 28. febr./13. marca 1901 ima pripis: »Nevem, kako se je mogla zgoditi taka nesreča s Čehovo podobo; akademik Šahmatov sam je bil priča, da je bila dobro zamotana. Sumnja pada torej na mitnico.« — Drugo, kar naj omenim, je to, o čemer govori drugo ohranjeno pismo Aškercu (16./29. nov. 1900). Korš obljublja, da bo predložil v Moskvi »menjo LZ uredništvom »Ruske misli« in »Ruskega Vestnika«, v Petrogradu pa »Vestnika Evrope«.

Ta Koršev trud je imel tudi uspeh. Pismo 5./18. dec. 1900 obljublja Aškercu, da bo kmalu sprejel »Ruski Vestnik«, če ga še ni; v naslednjem (28. dec./11. januar. 1900/1901) pa beremo Korševo veselje nad tem, da je Aškerc že sprejel »Ruski Vestnik« in dodatek: »kar se tiče drugih žurnalov, bom se še enkrat potrudil, da Vam jih dobim«.

Tretje dejstvo, ki govori o takem in tako požrtvovalnem Koršu, kakor mi ga je opisal predsednik Akademije, prof. g. dr. Rajko Nahtigal, pa je Koršev odziv Aškercu, tedanjemu uredniku LZ. In prav to dejstvo nas zanima.

Potrebno je, da si razjasnimo, v kolikor se da na podlagi objavljenih virov, kakšen je bil prav za prav odnos med Koršem in Aškercem; zakaj je tako hitro prenehala njuna medsebojna korespondenca, započeta ob priliki Aškerčeve prošnje Koršu za članek iz prešernoslovja v »Prešernovem albumu«; ali je, in če je, v koliko je vplival Volynski na njuno poznanstvo.

Nesporno je, da je Korš Aškerca visoko cenil kot slovenskega pesnika. O tem priča prvo njegovo pismo Aškercu, tisto, ki je spremljalo njegov sestavek za »Prešernov album« in je bilo napisano v tisti »slovenski učenosti« ..., (katere) glavni izvor ... »je (bil) zmerom Prešeren«, to se pravi: v slovenskem jeziku, ki se ga je naučil Korš iz Prešernovih Poezij na Dunaju in ga oblačil najraje v rusko skladnjo: da je sodil Korš o Aškercu drugače, ne bi bral v tem pismu laskavih besed, kakor so na primer te-le: »Posebno me je razveselilo pismo od tako odlikujočega se pisatelja in pa Prešernova tovarišča na Parnasu, kakoršen ste Vi.« To navdušenje je še podžigalo Aškerčevo pismo, ki mu je to Korševo odgovor: Aškerc je pisal ruski in Korš si ne more kaj, da ne bi priznal novemu slovenskemu znancu, da »zdaj vidi«, da Aškerc ni le »eden iz najboljših slovenskih pesnikov, ampak še tudi dober znalec ruščine«; da mu je »svedočba« Lamanskega, kako se je seznanil z Aškercem v Ljubljani, »le potrdila, tisti zapopadek«, ki si ga je bil naredil o takratnem uredniku LZ. Mogli bi navesti v pritrnitev našemu razglabljanju tudi to, da je Korš poslal Aškercu nekaj iztiskov Prešerna na boljšem papirju, da bi jih ta razdelil med »te slovenske učenjake, ki bivajo na Dunaju ali morda na Hrvatskem«. Vendar pa to ni tako močan dokument: Korš namreč ni imel drugega izhoda, ker mu je bil v Ljubljani le Aškerc po dopisovanju znan.

Enako spoštovanje je vezalo Aškerca na Korša; o tem pričajo superlativi in hvalnice, kakršne je imel v tej dobi Aškerc menda le za svojega novega ruskega prijatelja, ki je rešil Prešerna apostrofov in ga tako Aškercu bolj priljubil v ruskem kaftanu, kakor pa se mu je mogel prikupiti Prešeren sam v svoji domači gorenščini.

Če se nam bo posrečilo pravilno oceniti, zakaj ni trajala korespondenca med Koršem in Aškercem dalj časa, kakor pa je, si bomo obenem deloma odgovorili tudi na tretje vprašanje: ali je namreč kaj vplival na to Volynski, oziroma toč-

neje: odnos Volynskega do Aškerca, ali še bolje: verjetnost razočaranja Volynskega ob sotrudništvu LZ. Mnenje, ki je bilo izrečeno v LZ 1928, 514.

Najprej je treba reči, da je trajala Korš-Aškerčeva korespondenca dalj časa, kakor pa je razvidno iz pisem, objavljenih v LZ 1928, kjer je zadnje pismo z dne 12./25. okt. 1901. Po prijaznosti inšpektorja g. Westra se mi je posrečilo dobiti v uporabo in objavo še eno pismo in to z datumom 15./28. nov. 1902., ki do zdaj še ni bilo objavljeno in ga kot neobjavljenega označuje tudi Boršnikova v »Aškerčevi biografiji«. Doba izpričanega dopisovanja se podaljša torej za nad eno leto.

Temu je treba dodati še drugo, nič manj važno dejstvo: nekako iz iste dobe je ohranjeno tudi zadnje Korševo pismo Prijatelju, ravno tako dozdej še neobjavljeno. Dobil sem ga v uporabo po posredovanju gospe dr. Boršnikove v prepisu iz Prijateljeve zapuščine. Pisanje, datirano z dne 25. nov./6. dec. 1902 je zelo kratko in izraža Korševo veselje nad novico o Prijateljevem promoviranju s stavkom iz Prešerna: Vso srečo ti želim kakor tudi Korševo nado in upanje, da se bo zdaj Prijatelj gotovo vrnil k Prešernu — »ki dasi tudi, prebivajoč s svojo Julijo v svetem raji, se čuti srečnega brez zapopadka, toda čaka nestrpljivo Vaše (Prijateljeve) deležnosti v osodi njegovih spisov« — a tudi ne zamolči piščeve prešernosti, ko beremo dalje: »sicer ni mi tega oznanil (Prešeren), ali ne morem verjeti, da njegova sreča je res brezpogojna, ker potem, ko je Levstik v njih po svoji slepi glavi, še ni zanje pomoči rešnje.«

Po kratkosti pisanja bi sodil, da je karta, določiti pa se ni dalo, ker sem imel v rokah le prepis brez naznačbe oblike izvirnega dopisa.

Zdi se, da diha iz teh Korševih vrstic ne samo nada v Prijateljevo delo, ampak tudi rahla boleost, da ni bilo že njemu dano spolniti to, kar čaka Prijatelja. Toda tudi Prijatelj ni storil tega, kar je Korš upal, ampak šele v najnovejšem času prof. Kidrič, s kritično izdajo Prešerna.

Človek se nehote ustavi ob obeh imenovanih pismih; preseneča njuna časovna bližina. Kakor da je segel ruski učenjak globlje med pisma in odgovarjal po vrsti vsem, ki jim je bil z odgovori na dolgu. Vendar pa s tem ni rečeno, da so takrat stiki popolnoma prenehali. Najtehtnejše protipriče so: Prijateljev prevod Korševe ocene Aškerčevega Prešerna za Jagičev Archiv l. 1903; Prijateljevo študijsko potovanje v l. 1903 in 1904, kjer je, kakor kažejo pisma, objavljena v LZ 1937, prav pogosto in mnogo občeval s Koršem; Korševa ocena Prijateljevega prevoda Evgenija Onjegina l. 1911.

Navedeni dve pismi torej ne dajeta podlage za misel o kakšni senci med Koršem in Aškercem; nasprotno: podaljšujeta dobo Aškerc-Korševega občevanja za nad eno leto, s svojo časovno bližino pa ne govorita prav nič naravnemu zaključku dopisovanja.

Vendar pa ni to edini vidik, po katerem moremo stvar raziskovati. Segli bomo še po drugih momentih. Zadnje, do zdaj objavljeno pismo, bi dalo morda soditi drugače: kakor po kračini, tako po prav za prav hladnem koncu: »Še enkrat moja zahvala in pozdrav — Vaš T. Korš«; posebno še, če primerjamo ta konec prejšnjim: »Vaš iskreni spoštovatelj«, »ostanem Vam udani«, »iskreno Vam udani«, »Vam prisrčno udani«..., ali pa z zaključki v pismih Prijatelju: »Vas pozdravlja in sem Vaš udani, Vam prisrčno udani in v popred hvaležni«, »Vam hvaležni in udani«, »Vam udani«..., da ne upoštevam še nagovora Prijatelju: »Spoštovani gospod Prijatelj (ali »prijatelj«).«

Recimo, da bi gledali samo na to formalno plat: utegnili bi ti podatki res zbuditi vsaj sum o prekinitvi korespondence med Aškercem in Koršem zavoljo kakšnega nesoglasja.

To formalnost pa ovrže prav taka formalnost iz do sedaj neobjavljenega pisma, kjer se Korš zahvaljuje Aškercu za poslanega mu Aškerčevega Prešerna in končuje: »Prosim tedaj še enkrat, da primite mojo prisrčno zahvalo. — Vam iskreno udani — Božidar Korš«. Še močnejši protidokaz dvomu o skrajno dobrih odnosjih med Aškercem in Koršem pa je vsebina tega pisma: poleg izrazov »globoke hvaležnosti« upa Korš, da se bo mogel za Aškerčev dar zahvaliti še drugače, namreč »črez posredstvo iztiskov ... kritičnih spiskov o tisti izdaji in tudi o Ruski antologiji«. — Ljubljanska licejka hrani od tega le poseben odtis ocene »Ruske antologije«: posredna priča, da je Korš svojo obljubo, dano v tem pismu, res tudi izpolnil. Korševa ocena Aškerčevega Prešerna pa ni izšla v Izvestjih, ampak l. 1903 v Jagičevem Archivu in sicer v nemškem prevodu Ivana Prijatelja.

Tudi ni mogoče z gotovostjo reči, da bi mogel biti sicer občutljivi Aškerc s Korševu kritiko svojega Prešerna nezadovoljen. Bila je to gotovo najbolj topla in mirna ocena, ki je je bil kdaj deležen Aškerčev Prešeren, dasi navaja Korš tudi nekaj pomislekov proti Aškerčevemu ravnanju s Prešernom; posebej še, ko izlije Korš na svoja izvajanja blažilni in pomirjevalni balzam opravičila: »H koncu moram še pripomniti, da je vse to, kar sem dejal o Aškerčevi izdaji Prešernovih poezij, le mnenje Rusa in filologa, ki ne živi med Slovenci, a se je s Prešernom podrobneje ukvarjal.« Poleg tako pomirljivega zaključka pa so v kritiki še drugi namigi, ki so mogli zabrisati tudi morebiten neugoden vtis Korševega ugovora proti Aškerčevemu omalovaževanju Vodnika in povzdigovanju Trubarja ter proti Aškerčevemu »razdiranju« in »krpanju« celote, določene po avtorju Poezij 47. leta: ugotovitev, da gre Aškerčevi priredbi važen prostor že zato, ker je prva popolna izdaja kakor izvirnih pesnitev tako prevodov; priznanje, da je Aškerčev uvod v Prešerna »napisan živo in zanimivo, kakor vse, kar pride iz Aškerčevega peresa«; zaključna želja, naj bi našla Aškerčeva izdaja zavoljo svoje kakovosti »pot med najširše plasti naroda«.

Znano je, da je bil Aškerc dvakrat na Ruskem; zaporedoma v l. 1901 in 1902: prvič v mesecu septembru, za drugič pa vemo po njegovem obširnem poročilu v LZ 1903, da je bil 5. julija na Črnem morju, 7. julija v Kerečkem zalivu; da je krenil 10. julija iz Batuma, 15. istega meseca pa iz Tiflisa; da je bil 23. julija že drugič v Odesi, ker je bil ondod tudi prejšnjega leta. Za prvo leto poroča, kako je iskal znancev v Petrogradu in da je dobil le Courtenayja, nam znanega raziskovalca rezijanščine. Tudi za drugo leto vemo iz njegovega popisa točno, kje se je kdaj nahajal. Ne slišimo pa nikjer niti besedice o Koršu. Za l. 1901 reši vprašanje Korševu pismo Prijatelju (11./24. okt. 1901) ... »Celo poletje in del jeseni preživel sem na Kavkazu in na vasi v Voronežski guberniji, kjer sem skrbel — credite poster! — menj za znanstvo, kakor za lov in bilijard. V Moskvo sem se povrnil konci našega kimovca« (proti sredini oktobra našega štetja). Torej bi ga Aškerc ne našel v Petrogradu, tudi če bi ga nameraval obiskati. Malo teže je za l. 1902. Aškerc piše, da je hotel v Pjatigorsk, da bi videl, kje se je dvobojeval in umrl Lermontov. To je moralo biti nekje med 15. in 23. jul., ker sta obadva datuma določena s Tiflisom in Odeso. Istočasno se je nahajal v Voronežski guberniji tudi Korš, kakor povzemam iz poslednjega Korševega pisma Aškercu. Zakaj ga ni Aškerc obiskal? Je bil mar užaljen, ker mu ni Korš nič odgovoril na pismo s prošnjo za kakšno »rekomandacijo« zavoljo potovanja na Krim? (Korš je dobil to Aškerčevo pismo šele jeseni, ko se je vrnil s počitnic.) Ali pa je enostavno vzrok ta, ker ni bilo Aškercu znano, kje naj išče Korša? Utegnila je res biti majhna nejevolja na Aškerčevi strani, ki pa se je pač morala poleči, ko je bral toliko opravičevanja.

Vendar pa — tudi če bi bilo kaj na tem, bi bila ponehala korespondenca po Aškerčevi krivdi, če ne bi namreč Koršu na to poslednje nič več odgovarjal, ne pa da bi prenehal Korš iz kakršne si bodi razočaranosti. Ali bolje: ni treba, da bi moral biti vmes Volynski. Pač pa je bolj verjetno, da je prenehala korespondenca med Aškercem in Koršem, ker so prav v tem času zamenjali dotedanjega urednika LZ z dr. Zbašnikom in torej Aškerc ni imel več niti potrebe, pa menda še manj volje, vzdrževati še naprej stike iz let uredništva.

Dokler se je smatralo za konec Korševe korespondence z Aškercem pismo iz l. 1901 (12./25. okt.), je bilo vsaj možno spravljati Volynskega v zvezo s to prekinitvijo. Danes pa, ko vemo zagotovo, da je sprejel Aškerc konec leta 1902 (15./28. nov. 1902) od Korša tako vljudno in iskreno pismo, ne moremo takemu mnenju več pritrditi; posebno še zato ne, ker nimamo nobenih znakov o Aškerčevem dopisovanju z Volynskim že vse od 25. maja 1901.

Seveda z vsem tem še ni rešeno vprašanje, kako je vzel na znanje Volynski dejstvo, ko mu je poslal Aškerc po 25. V. 1901 borih 40 kron kot prvo odškodnino.

V zvezi s tem pa je treba omeniti najprej, kakšno sodbo je imel Korš o Volynskem.

Aškerc je izrazil Koršu željo za pregled ruskega slovstva vsaj do polovice novembra 1900, ker Korš 16./29. novembra 1900 že omenja to zadevo; seveda za enkrat samo negativno. Zato pa žari že začetek pisma z dne 5./18. dec. 1900 samega veselja nad uspehom: »Čestitam Vam na polnem uspehu glede Vaše želje, da doboste za svoj žurnal pregled najnovejšega ruskega slovstva«. Sploh pa je to pismo polno navdušene hvale za Volynskega; da je pripravljen služiti Aškerčevim ciljem; da je sicer še mlad, a da je že mnogo pisal, posebno v »Severni Vestnik«; da je avtor »dosti velike in jako učene knjige o Leonardu da Vinci, ki zaradi nje je bil mnogo delal v zahodnih arhivih«; da je zbral najboljše članke pod naslovom »Borba za idealizem« (izvod, ki ga je poklonil Volynski Aškercu, ima dr. Janko Šlebinger s pravim židovskim imenom po Koršu hvaljenega avtorja); da je zelo izobražen človek in »filozof — estetik« — »ako hočete, ne brez nečesa sličnega misticizmu, ali tudi ne brez poezije«.

Značilno za oznako Volynskega je, kar poudarja Korš v istem pismu: »za Vaše denarne pogoje on ne mara, glavna reč je za njega ideja«. — Kolikor se da soditi po Aškerčevem prevodu prispevkov Volynskega (Volynski ni znal slovenski, na kar je že Korš opozoril Aškercu in mu svetoval, naj piše Volynskemu v nemščini ali v ruščini), je utegnila biti Korševa hvala »najglobokejšemu in razumnejšemu naših (ruskih) kritikov« sicer malo pretirana, dasi kaže moža gladke besede in jasnih misli ter poetičnega izraza; držalo pa je menda, da se je mož vsaj šel idealista, če že ni bil idealist. Prijatelj ve o njem poročati s svojega študijskega potovanja samo to-le: V petek je predaval Volynskij: »Kaj je idealizem?« — Torej zopet idealizem! S tolikim poudarjanjem idealizma in z izrecno Koršovo pripombo, da Volynskemu ni za denar, je na videz v nasprotju Volynskega zahteva po honorarju že takoj v drugem pismu Aškercu in sicer v naprej. Razumljiva pa postane stvar, če upoštevamo ugotovitev istega Korša, da Volynski, »kakor se ume, ni bogat«, in Volynskega utemeljitev zahteve: da mora namreč iz Petrograda. Če pa dodamo k temu še pičli honorar, ki ga je dajal takrat LZ — običajno 3 K od strani; pesnikom raje več, za znanstvena dela pa raje manj (sporočilo g. dr. J. Šlebingerja) — in primerjamo z ruskimi razmerami ter s posebnim položajem Volynskega, utegnemo pač priti blizu mnenja, izrečenega v LZ 1928, da je bil Volynski nad Aškercem — razočaran. Vendar pa pustimo prej pismom, naj povedo svoje, da nam bo zaključek lažji in stvarnosti čim bližji.

Ker nisem dobil kakšnih podatkov o blagajniških zapiskih za tista leta LZ, mi je bila tembolj dobrodošla opazka, pripisana z Aškerčevo roko na zadnjem pismu Volynskega Aškercu: 40 kron Volynskemu; ovitek istega pisma pa nas pouči o obsegu prispevka poročevalca iz Petrograda. Z isto roko je pripisano: rokopisa 1.) 14, 2.) 30. Razen tega je pripomnjeno še, da je bilo vsega 27 tiskovnih strani (kar odgovarja resnici), za kar je ista roka z velikim trudom skušala naračunati 80 K po tem-le prečrtanem in napačnem računu:

$$\begin{array}{r}
 16 \dots\dots 48 \\
 11 \dots\dots x \\
 x : 48 = 11 : 16 \\
 x : 24 = 11 : 8 \\
 x : 3 = 11 : 2 \\
 x : 33 : 2 = 16 \text{ (namesto) } x = \frac{48 \cdot 11}{16} = 33
 \end{array}$$

Aškerc je torej popolnoma pravično odmeril Volynskemu honorar in tudi poslal mu ga je polovico (40 K) takoj; vsekakor soglasno z željo Volynskega, izraženo v pismu z dne 9. maja 1901. Da, niti za prevajanje si ni Aškerc nič odtegnil. V drugi polovici l. 1901 in v naslednjem letniku je nato prinašal LZ Volynskega članke pod naslovom »Ruska poezija. Akil L. Volynskij. Iz ruščine prevedel Anton Aškerc« in skušal približati bralcem novega sotrudnika s toplimi oznakami njegovih del, izišlih v ruščini. Ni pa nikjer nobenega znaka, da bi bil Aškerc tudi drugo polovico honorarja kdaj poslal v Petrograd (ali si ga je le zaračunal za prevajanje?), kakor tudi molče strani LZ o izpolnitvi ponudbe Volynskega pred sprejemom tistega dela honorarja, za katerega vemo, da mu je Aškerc poslal, ponudbe namreč, da bo drugo leto nadaljeval o ruski žurnalistiki, kakor bo Aškerc želel.

Pisma, ki jih priobčujem, mi je dobrohotno dal v prepis, uporabo in objavo hranitelj Aškerčeve zapuščine, inšpektor g. Josip Wester, za kar mu veljaj na tem mestu: Najlepše zahvaljeni!

Korševo pismo je ohranilo svojo obliko in jezik brez vsake spremembe; pisma Volynskega pa sem prevedel v slovenščino, ker so pisana v ruščini. Razen tega sem opremil ona pisma Volynskega, ki niso datirana, z datumom poštnega pečata na ovoju.

I.

K o r š Aškercu

Moskva, 15./28. Novembra 1902

Velecenjeni gospod!

Ne samo sem prejel Vašo izdajo Prešernovih poezij in izrekujem Vam za njo svojo globoko zahvalo, ampak se nadam, da kmalu mi bo mogoče zahvaliti se Vam še drugače, namreč čez posredstvo iztiskov mojih kritičnih spiskov o tisti izdaji in tudi o »Ruski Antologiji«. Obe recenziji bosta prišli na svitlo v akademskem časopisu »Izvestija oddelenija ruskago jazyka od slovesnosti Imperatorskoj Akademiji Nauk«. Moram se Vam razjasniti, zakaj še nisem Vam oznanil, da sem prejel Vašo poslednjo poslatev, in vrhu tega moram izgovoriti svoje molčanje glede na Vašo prošnjo, da Vam izročim kako rekomendacijo zaradi Vašega potovanja v Krim. Osoda je uredila moje življenje tako čudno, da prav v tistih letih, kadar se človek sicer upokojuje, jaz sem skoraj izgubil stanovitno prebivališče in živim ob zimi zdaj v Moskvi, zdaj v Peterburgu, ob pomladi tam, kamor me pošlje ministrstvo na izpraševanja, pa ob poletju na Kavkazu ali na vasi. Kadar Vaše pismo z prošnjo o rekomendaciji je prišlo v Moskvo, jaz sem bil na vasi v Voronežski guberniji. Tako tudi Vašega Prešerna sem prejel pred odpotovanjem v

Peterburg, odkod sem se povrnil samo pred nekaj dni. Sedaj, ker znate vzrok moje dozdevne neotesanosti, si dovoljujem upati, da ne boste sodili preostro, ako ne vselej Vam odgovarjam tako brzo, kakor bi hotel sam.

Prosim tedaj še enkrat, da primite mojo presrečno zahvalo.

Vam iskreno udani

Božidar Korš.

1)

II.

Volynski Aškercu

9. marca 1901. Spb, Puškinskaja Pale-Royal, Komnata N. 101

Velespoštovani g. urednik!

Dovolite, da Vam predložim dve svoji deli o ruski književnosti in da Vam naznanim, da sem se že lotil naloge, ki ste mi jo naložili. Moja razprava o sodobni ruski književnosti razpada na tri poglavja, po eno poglavje za posamezno številko Vaše revije. Prvi del govori o ruski žurnalistiki z obzorjem po ruskem revijalnem in dnevnem časopisju, drugi o sodobni ruski prozi in tretji o sodobni ruski poeziji. Čim bo končano prvo poglavje, Vam ga pošljem v natis, prepisanega na stroj. Ostali poglavji pa Vam pošljem, ko bo katero gotovo.

Z odličnim spoštovanjem

A. Volynski

2)

(23. 4. 1901 S. Peterburg; 9. 5. 1901 Ljubljana; navadno)

Velespoštovani g. urednik!

Sporočam Vam, da bo moje delo skoraj gotovo. Dve poglavji »Ruska žurnalistika« in »Ruska sodobna proza« sta že prepisani. Za teden dni dovršim tudi tretje, poslednje poglavje »Sodobna ruska poezija«. Sklenil sem, da Vam pošljem vse troje obenem; neobhodno potrebno pa bi mi bilo že zdaj vedeti, kolik honorar menite, da bi mi lahko odkazali za tiskano stran in ali smem upati na sprejem istega nemudoma, čim sprejmete rokopis, to je do natiska prispevka. Zame je to vprašanje velike važnosti zavoljo tega, ker moram iz Petrograda, čim bo končano tudi tretje poglavje, pri čemer bom moral seči na vsak način po Vašem honorarju.

Če se ne motim, zajame, mislim, ves moj prispevek okrog šest tiskanih listov. Rad bi, ko bi mi poslali po prejemu rokopisov zaenkrat honorar za pet listov, — ostalo pa po zaključenem računu, to se pravi: po natisku; upam, da Vam bodo moji prispevki po godu. Potrudil sem se, da sem Vam podal celotno sliko najvažnejših idejnih smernic v ruski književnosti v celi vrsti oznak najbolj vidnih ruskih pisateljev.

Ne zavrnite mi prošnje za nemudni odgovor.

Z globokim spoštovanjem

A. Volynski

Spb, Puškinskaja, Pale-Royal

3)

(9. 5. 1901, Spb; 25. V. 1901, Ljubljana; priporočeno)

Visokospoštovani g. urednik!

Soglasno z Vašo željo Vam pošljem dve poglavji svojega dela — o sodobni ruski književnosti, prozi in poeziji. Kar pa se tiče poglavja o ruski žurnalistiki, ga bom objavil v Vaši reviji, kakor boste Vi želeli. Osebno nisem nič proti temu, da bi izšel na straneh Vaše revije v prihodnjem letu tudi tretji del. Zelo hvaležen sem Vam za čast, ki jo hočete izkazati mojemu delu s prevzemom prevoda nase. Uverjen sem, da v Vašem prevodu ne pojde po zlu niti najmanjši odtенок poslanega in da bodo moje oznake ruskih pisateljev popolnoma razumljive tudi v Vašem jeziku.

Honorar mi, prosim, pošljite na ta-le naslov: S. Peterburg, Ligovka dom No. 61, Evgenii Ivanovně Zybinoj dlja A. L. Volynskago. Pisma pa lahko naslavljate kar na: Žitomir Akilu Levoviču Volynskemu.

Z odličnim spoštovanjem

A. Volynski

Videli smo, da ni nobenega znaka, da bi nehala korespondenca med Koršem in Aškercem zavoljo Korševe slabe volje. Glede Volynskega pa moremo skleniti svoje opazovanje z ozirom na vse omenjene podatke in še ob upoštevanju, da je imel Aškerc kar dovolj gradiva dopisnika iz Petrograda še za vso prvo polovico 1902 ter da je bilo to leto poslednje za njegovo urejanje LZ, nekako tako-le: Ni neverjetno, da je Volynskega neprijetno zadelo, ko mu je Aškerc zvrigel kar celo tretje že napisano poglavje, ali mileje: da mu ga je odbil vsaj za to leto in možno je, da Volynski ni razumel slovenskih razmer pri odmeri honorarja, pa da je utihnil; nemožno pa tudi ni, da se urednik LZ potem sploh več ni obrnil na sotrudnika v Rusiji; da je torej nehala to poznanstvo kakor vsako tako poznanstvo na toliko daljavo: ko ni več potrebe za njega obstoj, se samo po sebi na tihem pozabi.

MED KNJIGAMI IN DOGODKI

BOŽO VODUŠEK: ODČARANI SVET. Založba Modra ptica. — Sedeti v tihi sobi ter premišljevati o literaturi in zakonih vezane besede, medtem ko se nekje podirajo mesta in nebo krvavo rdi nad stotisočermi mrličji in jokajočimi brezdomci — tega ni mogoče početi, ne da bi človek trčil ob neprijetno misel, kako malo morejo včasih človeštvu v dejanski borbi z zlom neposredno pomagati vsi vzdihni in vse obtožbe, ki jih je kdaj izkrvavelo poetovo srce. In vendar, naj bodo vpričo te apokaliptične smrtne žetve vse osebne drame osamljenih človeških duš še tako brezpomembne, nemara se človekov nagon samoohranitve izraža tudi v njegovi težnji, vztrajati kljub in navkljub grozeči nevarnosti pri vseh navadnih življenjskih opravkih ter do poslednje možnosti zadržati življenje v njegovem normalnem toku. Ne, čim hujše neurje se nam bliža, tem bolj bi bilo nápak, vdajati se panični zbeganosti; življenje utegne biti nadvse bridka in tragična dolžnost, a heroizem je človekova usoda in edina možnost na tej zemlji.

Knjiga, o kateri poročam, je vsaj glede nekaterih svojih posebnosti tako svojevrsten pojav, da ga takega zgodovina naše novejšje lirike zlepa ne premore. Med našimi mlajšimi pesniki ni nikogar, ki bi bil tako glede umetniškega izraza kakor glede svojega pesniškega prijema, svoje psihologije in svojega razmerja do sveta in ljudi tako malo navezan na literarne šole in smeri, kakršne so se pri nas pojavljale ali še obvladujejo našo sodobno liriko, kakor to velja za Boža Voduška, ki bi bil do take mere samosvoja in samostojna, že do osamljenosti izvirna osebnost. Umetništvo je vselej zavojevalski, skorajda pustolovski podvig; zakaj njegova naloga je oživljanje novih svetov in nove resničnosti, in takšno početje je nujno združeno s tveganostjo, kakršne navadno, vsakdanje človeško življenje ne pozna. Voduškovega ustvarjanju je ta zavojevalska poteza lastna v zelo izraziti meri. To je na moč drzna, pogostoma zelo kočljiva, a sila pogumna poezija; malone povsem neodvisna od naše domače pesniške in splošne duhovne tradicije je Voduškova pesem ne samó kar se dá nekonvencionalna, temveč pomeni včasih že kar izzivalen upor zoper vse konvencije, ki označujejo ne le naše književno udejstvovanje, marveč tudi duhá našega kulturnega življenja sploh.